

dr hab. Henryk Wnorowski

Uniwersytet w Białymstoku

Wydział Ekonomiczny

KILKA REFLEKSJI NA TEMAT WYMIANY TOWAROWEJ POLSKI Z BIAŁORUSIĄ

1. Wstęp

Republika Białoruś, chociażby – z racji swojego położenia geograficznego¹, jest predysponowana do tego, aby być istotnym partnerem gospodarczym Polski. Niestety, ciągle tak nie jest. Celem niniejszego referatu jest analiza oficjalnych, wzajemnych obrotów towarowych w ostatnich latach (autor świadomie nie będzie zajmował się handlem walizkowym, chociaż ma świadomość, że w przypadku tego kraju ma on bardzo duże znaczenie²).

Gospodarka białoruska po upadku ZSRR przeżywała okres silnej recesji. W roku 1996 udało się ją zahamować i rozpoczął się wzrost gospodarczy, ponownie spowolniony w 1998 r. za sprawą kryzysu rosyjskiego. Analiza oficjalnych wskaźników nie odzwierciedla jednak rzeczywistej sytuacji gospodarczej. Wzrostu gospodarczego nie potwierdza ani rynek, ani opinia publiczna. Podtrzymywanie przestarzałej energo- i materiałochłonnej gospodarki z typowymi dla niej przerostami zatrudnienia prowadzi do niskiej konkurencyjności białoruskich towarów.

Niska rentowność i niska konkurencyjność powodują zatory płatnicze i wzrost zapasów produkcji niesprzedanej. Według danych Ministerstwa Gospodarki Białorusi, zapasy wyprodukowanych towarów w białoruskich zakładach przemysłowych, zalegające w magazynach, wycenia się na 1387,1 miliarda białoruskich rubli. W okresie od stycznia do lipca 2003 r. zapasy wyprodukowanych towarów wzrosły o 23,5%.

Olbrzymim problemem jest zadłużenie przedsiębiorstw (w 2002 r. zadłużenie wzrosło o 63%, a w okresie od stycznia do maja 2003 r. – o 14,1%) oraz bankructwa firm z powodu niewypłacalności finansowej. Na brak makroekonomicznej stabilności gospodarki białoruskiej negatywnie wpłynął wzrost masy pieniężnej w obiegu w 2002 r. o 59,6%, to jest o 24,8% więcej niż wzrost cen konsumpcyjnych. Oznaki krachu gospodarczego jednak nie wystąpiły dzięki

¹ Białoruś leży w zachodniej części Niziny Wschodnioeuropejskiej, za wschodnią granicą Polski. Z naszym krajem graniczy na odcinku 418 km naszej wschodniej granicy.

² W ocenie polskiej ambasady po kilkutygodniowym zastoju spowodowanym wprowadzeniem wiz nastąpiło odbudowanie ruchu transgranicznego. Być może wykruszyła się jakaś część „mrówek”, wyraźnie wzrosły natomiast przyjazdy drobnych kupców na zakupy zaopatrzeniowe.

rosyjskiej pomocy finansowej m.in. w postaci niskich cen na rosyjski gaz i ropę naftową. Rosyjskie kredyty na umocnienie białoruskiej waluty podtrzymywały gospodarkę Białorusi, lecz nie były w stanie zapewnić jej rozwoju.

Pomimo wzrostu udokumentowanego przez oficjalne statystyki gospodarkę białoruską nadal cechują:

- brak reform rynkowych;
- bariery biurokratyczne;
- ogromne koszty świadczeń socjalnych ponoszone przez białoruskie przedsiębiorstwa oraz utrzymywanie systemu administracyjno-nakazowego.

2. Polsko-białoruska wymiana towarowa

Handel zagraniczny Białorusi charakteryzuje się ujemnym saldem. W 2000 r. deficyt obrotów handlu zagranicznego wynosił 1,1 mld USD, a w 2001 r. zmalał do poziomu 621 mln USD i był najniższy w okresie siedmiu ostatnich lat. W roku 2002 deficyt ponownie wzrósł do wysokości 0,9 mld USD. W ciągu pierwszego półrocza 2003 r. deficyt przekraczał 0,55 mld USD³.

W 2002 r. Białoruś utrzymywała stosunki handlowe ze 166 krajami. Białoruskie towary były eksportowane do 124 państw, a importowane ze 152. Głównym partnerem handlowym była Rosja, której udział w ogólnej wartości obrotów handlu zagranicznego wynosił 57,9%. Pozostali partnerzy mają znacznie mniejsze udziały: Niemcy – 6,1%, Łotwa, Ukraina i Wielka Brytania – po 3,3%, Polska – 2,9%, Litwa i Holandia – po 2,1%, Włochy – 2% i Chiny – 1,5%.

Wartość polsko-białoruskich obrotów handlowych w 2002 r. wyniosła 487,19 mln USD, co oznacza wzrost o 15,6% w stosunku do roku 2001. Wartość polskiego eksportu wynosiła 260,2 mln USD (spadek o 5,7%), a importu z Białorusi – 226,99 mln USD (wzrost o 56,07%). Saldo pozostaje dodatnie dla Polski i wynosi 33,21 mln USD (w 2001 r. wynosiło 130,3 mln USD).

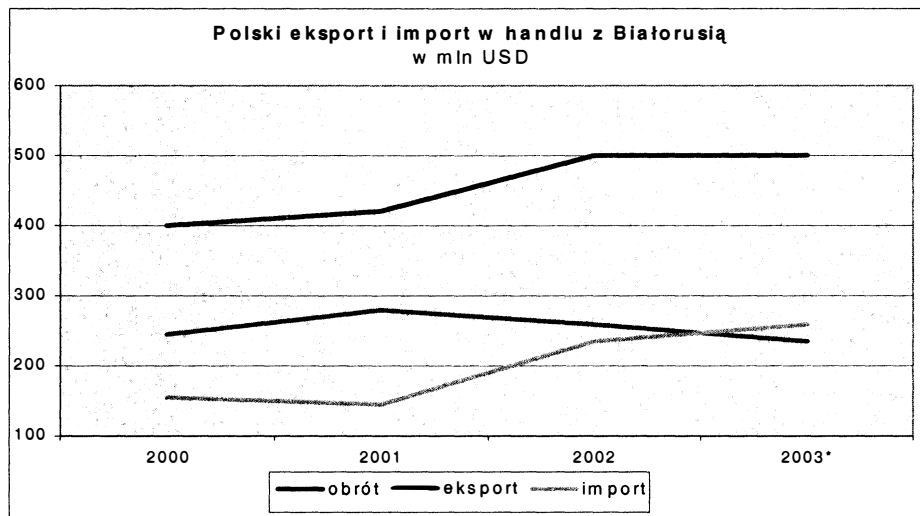
Tabela 1. Polsko-białoruskie obroty handlowe w latach 1994–2002 (w mln USD)

Wyszczególnienie	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Obroty	303	479	529	540	436	399	398	421	486
Eksport do Białorusi	137	241	272	319	266	233	244	276	260
Import z Białorusi	168	238	257	221	170	166	154	145	226
Saldo dla Polski	-29	3	15	98	96	67	90	131	34

Źródło: Centrum Informacji Handlu Zagranicznego.

³ Informacje na podstawie danych Wydziału Ekonomiczno-Handlowego Ambasady Rzeczpospolitej Polskiej w Republice Białoruś.

Analiza polskich danych wskazuje, że w latach 1999–2001 obroty handlowe były stabilne przy niewielkim wzroście polskiego eksportu i spadku importu. W 2002 r. nastąpiło odwrócenie tych tendencji, nieznaczny spadek polskiego eksportu (5,7%) i znaczny wzrost importu z Białorusi (o 56,07%).

Rys. 1. Polski eksport i import w handlu z Białorusią w mln USD

Źródło: [Lentowicz 2003].

Najwyższe obroty handlowe między Polską a Białorusią w ostatnim dziesięcioleciu miały miejsce w roku 1997. Negatywne tendencje wyrażające się zmniejszaniem polskiego eksportu i importu pojawiły się w II kwartale 1998 roku wraz z zaostrzeniem białoruskiej polityki dewizowej. Od roku 2000 nastąpił wzrost polskiego eksportu. Saldo wymiany handlowej od wielu lat jest dla Polski dodatnie, chociaż zdaniem strony białoruskiej tendencja ta uległa odwróceniu w 2001 r., kiedy to miało ono wynosić 47,6 mln USD dla Białorusi⁴.

⁴ Według polskich danych, Polska ma dodatnie saldo handlowe z Białorusią, a według danych białoruskich – Białoruś ma dodatnie saldo z Polską. Przyczyn rozbieżności jest kilka: gaz ziemny i energia elektryczna importowana z Białorusi do Polski klasyfikowane są na Białorusi jako białoruski eksport do Polski, a w Polsce – jako import z Rosji (zgodnie z pochodzeniem towaru). Źródłem zniekształceń jest przywóz towarów na Białoruś przez osoby fizyczne. Jeśli przy wywozie towaru z Polski załatwiane są formalności związane ze zwrotem VAT, to taki wywóz wchodzi do statystyki polskiego eksportu na Białoruś. Czy ten sam towar zostanie na Białorusi potraktowany jako import z Polski zależy od tego, czy dokonywana jest odprawa celna tego towaru. Jeśli tak, to wtedy towar trafia do statystyki importu, a jeśli nie (a tak się najczęściej dzieje), to statystyki białoruskie nie uwzględniają takiego towaru. Wydaje się, że niemała część wzajemnych obrotów wymyka się oficjalnym statystykom i jest nadal dokonywana w „systemie walizkowym”, z natury rzeczy nie podlegającym rejestracji.

3. Eksport białoruski na rynek polski

Struktura towarowa białoruskiego eksportu do Polski jest praktycznie niezmienna w ostatnich latach. Białoruski eksport był skoncentrowany na niewielu sekcjach towarowych. Jak wynika z tabeli 2, podstawowe towary białoruskiego eksportu do Polski skoncentrowane są w dwóch sekcjach, które miały dominujący wpływ na wielkość białoruskiego eksportu i stanowiły w 2003 r. 82% jego wartości⁵:

- produkty mineralne – udział tej sekcji w porównaniu z 2002 r. zwiększył się z 40% do 54,9%, a wartość eksportu wzrosła ponad dwukrotnie i osiągnęła 238,3 mln USD, roczny przyrost eksportu wyniósł 129,1 mln USD.
- produkcja chemiczna – udział tej sekcji zmniejszył się z 35,2% do 26,8%, ale wartość eksportu wzrosła o 20,2 mln USD (21%), osiągając 116,3 mln USD.

Należy również podkreślić, że udział tych sekcji w przyroście eksportu wyniósł 93% ogólnego przyrostu białoruskiego eksportu do Polski.

Tabela 2. Struktura towarowa białoruskiego eksportu do Polski w latach 2002–2003

Wyszczególnienie	W mln USD			Udział %		
	2002	2003	03–02	2002	2003	03/02
EXPORT – ogółem	273 280,0	434 171,0	160 891,0	100,0%	100,0%	158,9%
Produkty mineralne	109 202,7	238 327,3	129 124,6	40,0%	54,9%	218,2%
Produkty przemysłu chemicznego	96 079,4	116 263,8	20 184,4	35,2%	26,8%	121,0%
Drewno i wyroby	14 751,6	15 636,3	884,7	5,4%	3,6%	106,0%
Metale nieszlachetne	11 682,2	13 797,5	2 115,3	4,3%	3,2%	118,1%
Materiały i wyroby włókiennicze	11 709,4	11 910,2	200,8	4,3%	2,7%	101,7%
Środki transportu	6 127,7	9 482,2	3 354,5	2,2%	2,2%	154,7%
Artykuły spożywcze	8 177,4	8 463,3	285,9	3,0%	1,9%	103,5%
Maszyny i urządzenia	5 356,4	6 966,2	1 609,8	2,0%	1,6%	130,1%
Tworzywa sztuczne, kauczuk	3 793,4	5 538,9	1 745,5	1,4%	1,3%	146,0%
Materiały budowlane, szkło	2 639,6	2 615,9	- 23,7	1,0%	0,6%	99,1%
Skóry i wyroby	1 434,2	2 265,4	831,2	0,5%	0,5%	158,0%
Ścier drzewny, papier, tektura	774,1	1 356,4	582,3	0,3%	0,3%	175,2%
Meble i wyroby przemysłowe	794,1	909,1	115,0	0,3%	0,2%	114,5%
Przyrządy, narzędzia optyczne	383,3	538,7	155,4	0,1%	0,1%	140,5%
Obuwie	16,2	44,6	28,4	0,0%	0,0%	275,3%
Inne	358,3	55,2	- 303,1	0,1%	0,0%	15,4%

Źródło: Ministerstwo Statystyki i Analiz Republiki Białoruś.

Kolejne pozycje na liście, takie jak: drewno, metale nieszlachetne czy materiały i wyroby włókiennicze to zaledwie kilka procent całości białoruskiego eksportu. W tych przypadkach jednak również spotykamy się z sytuacją wzrostu wartości eksportu przy jednoczesnym spadku jego udziału w eksporcie ogółem. Jedyną pozycją, która zanotowała spadek zarówno w obydwu tych przypadkach są materiały budowlane i szkło. Spadek ten jest jednak minimalny.

⁵ Informacje na podstawie danych Wydziału Ekonomiczno-Handlowego Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Białoruś.

W tabeli 3 zamieszczony został szczegółowy wykaz eksportowanych do Polski produktów. Należy odnotować, że w 2003 r. w większości pozycji towarowych białoruskiego eksportu nastąpił wzrost dostaw w porównaniu do 2002 r. Załedwie w kilku pozycjach towarowych wystąpiło nieznaczne zmniejszenie dostaw (sól, amoniak, nawozy mineralne wieloskładnikowe, tarcica, wazelina, parafina, woski naftowe). Najbardziej znaczącym asortymentem są niesurowe oleje ropy naftowej, które stanowią ponad 32% udziału w ogóle eksportu oraz trzecie w kolejności również oleje ropy naftowej, tym razem surowe, które stanowią prawie 10% eksportu Białorusi. Ponad 11% osiągnął eksport nawozów potasowych. Na tych trzech pozycjach właściwie kończy się główny eksport, ponieważ wszystkie inne wyroby osiągają jedynie po kilka procent udziału w eksporcie białoruskim do Polski.

Tabela 3. Główne pozycje towarowe białoruskiego eksportu do Polski w 2003 r.

Lp.	Kod towarowy	Asortyment towarowy	2003 r. (tys. USD)	2003 r. w % do 2002 r.	Udział % w eksporcie
1.	2710	Oleje ropy naftowej i oleje otrzymywane z materiałów bitumicznych, inne niż surowe	139 064,0	325,8	32,03
2.	3104	Nawozy potasowe mineralne lub chemiczne	48 731,9	130,6	11,22
3.	2709	Oleje ropy naftowej i oleje otrzymywane z materiałów bitumicznych, surowe	43 173,7	130,8	9,94
4.	2933	Związki heterocykliczne tylko z heteroatomem (-ami) azotu	39 503,3	101,3	9,09
5.	2711	Gazy ziemne i inne węglowodory gazowe	16 162,8	201,0	3,72
6.	2523	Cement portlandzki, glinowy, ulowy, anhydrytowy i podobne hydrauliczne	15 464,1	113,4	3,56
7.	4403	Drewno surowe okorowane lub nie, również zgrubnie obrobione	14 028,3	105,8	3,23
	4407	Drewno pilowane wzdłużnie, skrawane lub łuszczone, również strugane, szlifowane lub łączone na zakładkę, o grub. powyżej 6 mm,			
	4412	Sklejka, płyty fornirowane i podobne drewno warstwowe			
8.	2716	Energia elektryczna	13 781,8	322,5	3,17
9.	3501	Kazeina	9 982,4	162,4	2,30
10.	8708	Części i akcesoria do pojazdów samochodowych	9 173,9	157,3	2,11

Źródło: Ministerstwo Statystyki i Analiz Republiki Białoruś.

4. Białoruski import z Polski

Struktura towarowa białoruskiego importu z Polski w ciągu ostatnich lat również nie wykazuje dużych zmian. Według białoruskiej statystyki wartość importu z Polski w 2003 r. osiągnęła 348,5 mln USD i w porównaniu z 2002 r. wzrosła o 126,7 mln USD (57,1%).

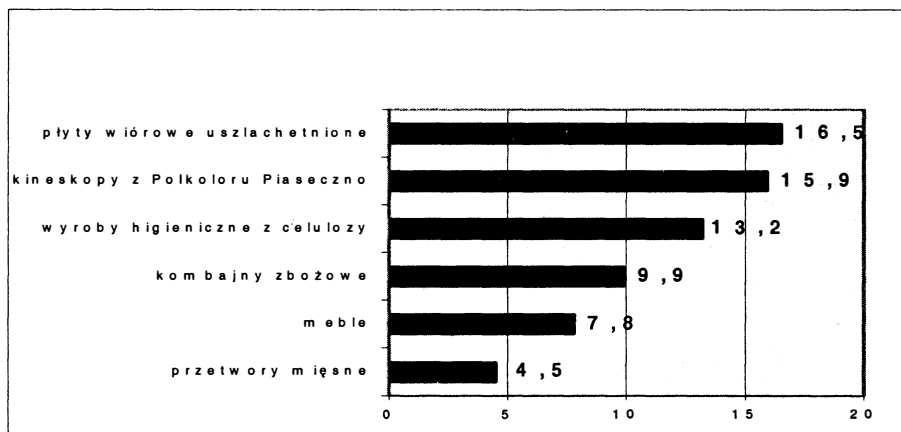
Tabela 4. Struktura towarowa białoruskiego importu z Polski w latach 2002–2003 r.

Seksje towarowe	W mln USD			Udział		
	2002	2003	03–02	2002	2003	03/02
IMPORT – ogółem	221 798,3	348 489,2	126 690,9	100,0%	100,0%	157,1%
Artykuły spożywcze	45 402,2	91 190,6	45 788,4	20,5%	26,2%	200,9%
Maszyny i urządzenia mechaniczne	52 978,0	84 005,1	31 027,1	23,9%	24,1%	158,6%
Drewno i wyroby	30 079,7	38 998,0	8 918,3	13,6%	11,2%	129,6%
Metale nieszlachetne	16 565,6	24 813,7	8 248,1	7,5%	7,1%	149,8%
Produkty przem. chemicznego	15 570,7	22 833,6	7 262,9	7,0%	6,6%	146,6%
Tworzywa sztuczne, kauczuk	17 493,5	20 487,0	2 993,5	7,9%	5,9%	117,1%
Materiały budowlane, szkło	8 408,1	19 158,6	10 750,5	3,8%	5,5%	227,9%
Papier i wyroby	11 748,4	16 135,5	4 387,1	5,3%	4,6%	137,3%
Materiały, wyroby włókiennicze	8 038,3	10 021,5	1 983,2	3,6%	2,9%	124,7%
Mebłe i towary przemysłowe	5 092,3	6 450,0	1 357,7	2,3%	1,9%	126,7%
Pojazdy	3 014,5	5 059,2	2 044,7	1,4%	1,5%	167,8%
Obuwie	3 781,6	3 203,2	- 578,4	1,7%	0,9%	84,7%
Przyrządy i aparaty optyczne	1 418,2	2 988,5	1 570,3	0,6%	0,9%	210,7%
Produkty mineralne	1 467,0	2 082,6	615,6	0,7%	0,6%	142,0%
Skóry	439,7	585,4	145,7	0,2%	0,2%	133,1%
Inne	300,5	476,7	176,2	0,1%	0,1%	158,6%

Źródło: Ministerstwo Statystyki i Analiz Republiki Białoruś.

Jak wynika z tabeli 4, import z Polski był skoncentrowany w następujących 5 sekcjach, udział których w ogólnej wartości importu wyniósł 75%:

- artykuły spożywcze – udział sekcji w 2003 r. zwiększył się w porównaniu z 2002 r. z 20,5% do 26,2%, wartość importu wzrosła o 45,8 mln USD (dwukrotnie), stanowiąc 36% przyrostu całego importu;
- maszyny i urządzenia mechaniczne i elektryczne – udział sekcji zwiększył się z 23,9% do 24,1% przy jednoczesnym wzroście wartości importu o 31 mln USD (58,6%) stanowiąc 24,5% przyrostu importu;
- drewno i wyroby – udział sekcji zmniejszył się z 13,6% do 11,2%, przy czym wartość importu wzrosła o 8,9 mln USD (29,6%), zabezpieczając 7% przyrostu importu;
- metale nieszlachetne – udział sekcji również zmniejszył się z 7,5% do 7,1%, wartość importu wzrosła o 8,2 mln USD (49,8%), stanowiąc 5,7% przyrostu importu;
- produkcja chemiczna – udział sekcji zmniejszył się z 7% do 6,6% przy wzroście wartości importu o 7,3 mln USD (46,6%), stanowiąc 5,7% przyrostu importu.

Rys. 2. Główne polskie towary eksportowe w 2002 r. w mln USD

Źródło: jak w rysunku 1.

Na Białoruś trafia tak wielka liczba kineskopów z Polkoloru Piaseczno (w 2002 r. prawie 16 mln USD), że trudno na wschód od Brześcia znaleźć telewizor bez polskiego ekranu. Większą wartość miał jedynie eksport uszlachetnionych płyt wiórowych [Lentowicz 2003]. Należy również odnotować ponad dwukrotny wzrost wartości importu towarów sekcji „Materiały budowlane” (10,8 mln USD), udział której stanowił 8,5% przyrostu ogólnej wartości importu. Spadek wartości importu wystąpił jedynie w sekcji „Obuwie” (0,6 mln USD), a w pozostałych sekcjach występuje wzrost importu. W 2003 r. nastąpił nagły wzrost importu z Polski surowego mięsa wieprzowego, który wyniósł prawie 600%. Produkt ten jest najbardziej popularnym polskim towarem w Białorusi, zaraz obok płyt wiórowych i innych im podobnych, które to zostały objęte 122% wzrostu importu. Oba te produkty różnią się jednak zasadniczo wartością, gdyż płyty wiórowe w porównaniu do mięsa wieprzowego są zdecydowanie bardziej opłacalne. Import wszystkich innych towarów odnotował w roku 2003 wzrost, za wyjątkiem owoców. Pozycje te jednak są mało istotne z powodu ich znikomego udziału w całości białoruskiego importu z Polski.

Nie we wszystkich grupach towarowych odnotowaliśmy sukcesy, w roku 2002 nie wysyłaliśmy już na Białoruś kombajnów Bizon, których duże partie udawało się sprzedawać w ciągu minionych kilku lat (jeszcze w roku 2001 za prawie 10 mln USD). Powodem tak nagłej zmiany było uruchomienie niemieckiej montowni tego sprzętu na Białorusi [Lentowicz 2003].

5. Przyczyny niskich obrotów handlowych z Białorusią

Handel zagraniczny Białorusi jest administracyjnie regulowany licencjami w eksporcie i w imporcie, i zdominowany przez przedsiębiorstwa państwowe. Podstawę prawną dla prowadzenia handlu zagranicznego stanowią ustawy

[Urbanowska 2001, s. 117] „O podstawach działalności handlu zagranicznego” i „O taryfie celnej i Kodeksie Celnym Republiki Białoruś”, uzupełnione uchwałami i rozporządzeniami Rady Ministrów. Przepisy dotyczące handlu zagranicznego zawarte są również w kodeksie cywilnym, prawie pracy, regulacjach finansowych i innych przepisach, w tym w również w Konstytucji Republiki Białoruś, która przewiduje dla wszystkich podmiotów gospodarczych ochronę oraz równe prawa i warunki działania dla wszystkich form własności.

Istotne dla podmiotów gospodarczych działających w handlu zagranicznym dokumenty wydawane są przez Państwowy Komitet Celny RB w postaci rozporządzeń i instrukcji. Szczególną rangę nadano rozporządzeniu „Ogólny tryb odprawy celnej towarów wwożonych na obszar celny Republiki Białoruś w charakterze wkładu udziałowców w fundusz założycielski przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym”. Rozwój eksportu wspierany jest przez państwo w formie finansowej pomocy dla eksporterów ze specjalnego funduszu promocji eksportu. Środki z tego funduszu przeznaczone są na:

- kredytowanie pro-eksportowych projektów inwestycyjnych;
- kredytowanie zakupu surowców, materiałów i podzespołów do produkcji eksportowej;
- kredytowanie prac naukowo-badawczych ukierunkowanych na tworzenie nowych rodzajów produkcji eksportowej;
- zakup patentów i dokumentacji naukowo-technicznej w celu podjęcia produkcji konkurencyjnych towarów przeznaczonych na eksport;
- wyrównania dla banków z tytułu niższego oprocentowania kredytów eksportowych.

Na Białorusi znacznie większą uwagę przywiązuje się do programów wspierania produkcji zastępującej import niż do programów wspierania eksportu. Sprawia to wrażenie, że celem polityki gospodarczej jest uniezależnienie się od zagranicy a nie integracja gospodarki białoruskiej z gospodarką światową.

Z analizy struktury towarowej białoruskiego eksportu wynika, że na eksport pracują jedynie największe zakłady przemysłowe (rafinerie, zakłady włókien sztucznych, zakłady azotowe, kombinat soli potasowych, fabryka ciągników rolniczych, fabryka samochodów ciężarowych, fabryka opon), natomiast przedsiębiorstwa małe i średnie produkują tylko na potrzeby rynku wewnętrznego, gdyż nie dysponują środkami na promocję swojej produkcji za granicą. Niski poziom eksportu wymusza ograniczenie poziomu importu, aby nie naruszyć równowagi bilansu płatniczego.

Dostęp polskich towarów do rynku białoruskiego jest ograniczony wysokimi cłami, co obniża ich konkurencyjność w stosunku do towarów importowanych z Federacji Rosyjskiej. Ponadto istnieje szereg barier i ograniczeń pozataryfowych, jak np. licencjonowanie eksportu i importu, i obowiązkowa rejestracja kontraktów na niektóre towary. Tryb wydawania licencji i certyfikatów oraz rejestracji kontraktów jest biurokratyzowany, skomplikowany, czasochłonny i stanowi istotną przeszkodę. System ogłaszania zamówień publicznych i prze-

targów nie sprzyja uczestnictwu przedsiębiorstw zagranicznych, w tym również polskich. Ogłoszenia są publikowane w gazecie „Respublika” z wyprzedzeniem od 4 do 15 dni. Często po opublikowaniu ogłoszenia o przetargu zagraniczne firmy nie mają dostępu do informacji o warunkach przetargu i możliwości uczestniczenia firm zagranicznych. Zdarza się, że telefonując na podany w ogłoszeniu numer nie można uzyskać żadnej informacji.

Do najważniejszych barier utrudniających dostęp do rynku białoruskiego należy zaliczyć:

- wysokie cła;
- obowiązkową rejestrację kontraktów na import towarów rolno-spożywczych w Ministerstwie Rolnictwa i Żywności Białorusi;
- obowiązkowe uzgadnianie cen towarów w kontraktach eksportowych;
- zakaz udzielania kredytów dewizowych przez banki białoruskie;
- opodatkowanie transakcji barterowych i projekt ich likwidacji od 1 stycznia 2004 r.;
- trudności w uzyskaniu certyfikatów na towary rolno-spożywcze;
- ograniczenia administracyjne importu artykułów rolno-spożywczych;
- konieczność uzyskiwania zezwoleń na eksport artykułów spożywczych i wyrobów powszechnego użytku;
- odprawy towarów przez białoruskie urzędy celne dokonywane w sposób często nie odpowiadający zwyczajom i praktyce stosowanej w innych rozwiniętych krajach;
- zbyt wysokie ceny polskich wyrobów w porównaniu z cenami produktów czeskich, węgierskich, a przede wszystkim rosyjskich, które nie napotykają na bariery celne;
- niska chłonność rynku białoruskiego, będąca wynikiem relatywnie niskiego poziomu dochodów ludności i trudnej sytuacji finansowej przedsiębiorstw.

Trudności, na jakie napotyka polski eksport skłaniają do rozwijania powiązań kooperacyjnych, jako że dla towarów wyprodukowanych na Białorusi otwarty jest rynek rosyjski. Za Bugiem kusi tania energia, praca i niezłe przygotowane kadry. Władze białoruskie proponują także zagranicznym inwestorom różne ułatwienia⁶:

- są zwolnieni z podatku dochodowego przez pierwsze trzy lata, jeśli ich udział w kapitale zakładowym wynosi co najmniej 30% i jest nie mniejszy niż 20 tys. USD, a ich dochody pochodzą wyłącznie ze sprzedaży wytwarzanych przez siebie produktów lub usług;
- płać 50% podatku dochodowego w ciągu kolejnych 3 lat, jeśli wytwarzają produkty lub usługi o szczególnym znaczeniu dla kraju (tzw. priorytetowe, których listę ustala Rada Ministrów);

⁶ Informacje na podstawie danych Wydziału Ekonomiczno-Handlowego Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Białoruś.

- są zwolnieni z opłat celnych i podatku VAT za wwożony aport rzeczowy do kapitału założycielskiego spółki (maszyny, sprzęt, urządzenia, surowce i materiały) pod warunkiem, że wwożone towary nie są objęte akcyzą, ich łączna wartość nie przekracza kwoty przewidzianej w dokumentach założycielskich jako aport rzeczowy oraz że zostały zgłoszone do odprawy celnej w czasie przewidzianym w dokumentach założycielskich na ustanowienie kapitału zakładowego;
- są zwolnieni z obowiązkowej odsprzedaży wpływów dewizowych za eksport swoich wyrobów.

Decyzje jednak o kapitałowym zaangażowaniu na Białorusi muszą być wszechstronnie analizowane, nie możemy jedynie kierować się bliskością rynku rosyjskiego. Dostęp do rynku rosyjskiego dla towarów wyprodukowanych na Białorusi nie oznacza, że we wszystkich przypadkach jest to uzasadnione ekonomicznie. Szczególnej ostrożności wymaga sektor spożywczy. Konieczna jest analiza kosztów produkcji, zdarza się bowiem, że ceny surowców do produkcji na rynku białoruskim są wyższe niż w Rosji. W niektórych przypadkach znikają więc bodźce do inwestowania na Białorusi na rzecz uruchamiania produkcji bezpośrednio na rynku rosyjskim.

Literatura

- Lentowicz Z., *Polski biznes szuka szansy za Bugiem. Brzeskie okno na wschód*, „Rzeczpospolita”, 12.11.2003.
- Urbanowska J., *Białoruś – poradnik dla przedsiębiorców*, UNIDO ITPO, Warszawa 2001.

Streszczenie

Republika Białoruś, chociażby z racji swojego położenia geograficznego, jest pre dysponowana do tego, aby być istotnym partnerem gospodarczym Polski. Niestety, ciągle tak nie jest, chociaż w ostatnich latach jesteśmy świadkami dynamicznego rozwoju wzajemnej wymiany towarowej. Wartość polsko-białoruskich obrotów handlowych w 2002 r. wyniosła 487,19 mln USD, co oznacza wzrost o 15,6% w stosunku do roku 2001. Wartość polskiego eksportu wynosiła 260,2 mln USD (spadek o 5,7%), a importu z Białorusi 226,99 mln USD (wzrost o 56,07%). Saldo pozostaje dodatnie dla Polski i wynosi 33,21 mln USD (w 2001 roku wynosiło 130,3 mln USD).

Mimo imponującej dynamiki, wartości bezwzględne zrealizowanej wymiany nie są satysfakcjonujące. Dostęp polskich towarów do rynku białoruskiego jest ograniczony wysokimi cłami, co obniża ich konkurencyjność w stosunku do towarów importowanych z Federacji Rosyjskiej. Ponadto istnieje szereg barier i ograniczeń pozataryfowych, jak np. licencjonowanie eksportu i importu, i obowiązkowa rejestracja kontraktów na niektóre towary. Tryb wydawania licencji i certyfikatów oraz rejestracji kontraktów jest zbiurokratyzowany, skomplikowany, czasochłonny i stanowi istotną przeszkodę.

Wspomniane wyżej trudności, na jakie napotyka polski eksport skłaniają do rozwijania powiązań kooperacyjnych, jako że dla towarów wyprodukowanych na Białorusi

otwarty jest rynek rosyjski. Władze białoruskie proponują ponadto zagranicznym inwestorom pewne ułatwienia.

A FEW REFLECTIONS ON TRADE EXCHANGE BETWEEN POLAND AND BELARUS

Summary

The Republic of Belarus even due to its geographic location is predisposed to be an important economic partner of Poland. Unfortunately, it has not come into effect yet although in the last few years we have witnessed the dynamic development of trade exchange. The total value of the Polish-Belarussian trade turnovers in 2002 amounted to \$ 487.19 m, which means an increase by 15.6% in relation to the year 2001. The total value of the Polish export to Belarus amounted to \$ 260.2 m (a fall by 5.7%), whereas the import from Belarus estimated at \$ 226.99 m (an increase by 56.07%). The balance is surplus for Poland and accounts for \$ 33.21 m (in the year 2001 amounted to \$ 130.3 m)

Despite the impressive dynamics, the nominal values of the realized exchange are not satisfactory. An access of the Polish goods to the Belarussian market is constrained by high duties what lowers their competitiveness compared to the goods imported from Russian Federation. Moreover, there are a number of barriers and non-tariff constraints, like e.g. licencing export and import and compulsory registration of contracts on certain goods. The procedure of issuing licences and certificates as well as registration of contracts is complicated, time-consuming and bureaucratic constituting an essential obstacle.

The mentioned above difficulties, which the Polish export has to deal with, prompt to develop cooperative relations, since the Russian market is open to the goods produced in Belarus. What is more, the Belarussian authorities offer certain facilities to foreign investors.